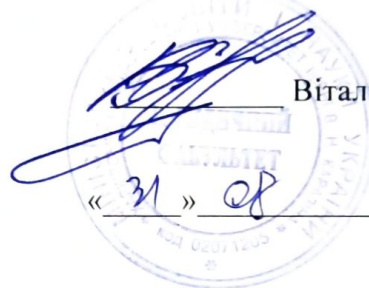

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Кафедра конституційного і муніципального права

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан юридичного факультету

Віталій СЕРЬОГІН

_____ 2023 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

**ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА
РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА ЄС**

рівень вищої освіти: другий (магістерський)

галузь знань: 29 Міжнародні відносини

спеціальність: 293 Міжнародне право

освітня програма: 293 Міжнародне право

вид дисципліни: вибіркова

факультет: юридичний

2023 / 2024 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою юридичного факультету протокол № 1 від 31 серпня 2023 року.

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: Марк ВОРОНОВ, завідувач кафедри конституційного і муніципального права, к.ю.н., доцент

Програму схвалено на засіданні кафедри конституційного і муніципального права протокол № 14 від 31 серпня 2023 року

Завідувач кафедри конституційного і муніципального права Марк ВОРОНОВ

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми другий (магістерський) рівень вищої освіти за спеціальністю 293 Міжнародне право

Гарант освітньо-професійної програми
другого (магістерського) рівня вищої освіти
за спеціальністю 293 Міжнародне право

 Олександр ГАВРИЛЕНКО

Програму погоджено науково-методичною комісією юридичного факультету
Протокол № 1 від 31 серпня 2023 року

Голова науково-методичної комісії

Ганна ЗУБЕНКО

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Європейські стандарти місцевого самоврядування та регіональна політика ЄС» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістрів спеціальності 293 Міжнародне право.

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни є підготовка фахівців, які мають високу правосвідомість та правову культуру, володіють необхідними в їхній професійній діяльності знаннями про місцеве самоврядування як форму публічної влади, самостійно орієнтуватись у сучасних правовідносинах в сфері реалізації муніципальних прав людини, повноважень органів і посадових осіб місцевого самоврядування, приймати виважені та обґрунтовані рішення в рамках своєї професійної компетенції.

Предметом даної навчальної дисципліни є та частина правової системи ЄС, котра визначає специфіку європейського врядування та територіальної організації влади в межах даного інтеграційного наддержавного утворення. Ця система вивчається як в аналітичному, так і в синтетичному плані.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

«Європейські стандарти місцевого самоврядування та регіональна політика ЄС» є спеціальною навчальною дисципліною, що не тільки розкриває специфіку відповідного нормативного масиву в рамках права Європейського Союзу, але й дозволяє оцінити наявний рівень розвитку місцевого самоврядування й територіальної організації влади в Україні на предмет їх відповідності європейським стандартам у контексті європейської інтеграції. У межах даного навчального курсу також вивчаються процеси формування, еволюції та практики реалізації регіональної політики ЄС, її зміст і спрямованість.

Завдання даної дисципліни полягає в тому, щоб ознайомити студентів із вимогами європейських стандартів місцевого самоврядування та змістом

регіональної політики ЄС, навчити їх самостійно користуватись актами права ЄС, що діють у даній сфері, розуміти роль і значення відповідних термінів та інститутів, вміло застосовувати європейський досвід місцевого самоврядування, децентралізованого врядування та регіоналізації у вітчизняній політико-правовій практиці.

Основними завданнями вивчення дисципліни є формування таких загальних і спеціальних компетенцій:

ЗК-1 здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;

ЗК- 8 здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів);

ЗК-9 цінувати та поважати різноманітність і мультикультурність;

ЗК- 10 навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

СК-1 уміння застосовувати набуті знання, вміння й навички в галузі міжнародного права на практиці, здатність розробляти проекти міжнародно-правових актів нормативного та індивідуального характеру;

СК-2 здатність кваліфіковано застосовувати міжнародно-правові акти у різних сферах юридичної діяльності, вміння реалізовувати матеріальні й процесуальні міжнародно-правові норми у професійній діяльності;

СК-3 здатність забезпечувати дотримання вимог міжнародного права, міжнародні зобов'язання України в межах виконання своїх посадових обов'язків;

СК-4 здатність кваліфіковано тлумачити міжнародно-правові акти та давати кваліфіковані юридичні висновки й консультації з міжнародноправових питань;

СК-5 здатність брати участь у міжнародних переговорах та роботі міжнародних міжурядових і неурядових організацій, приймати обґрунтовані та ефективні управлінські рішення;

СК-6 вміння аналізувати й реалізовувати в професійній діяльності управлінські інновації, забезпечувати дотримання міжнародно-правових стандартів у професійній діяльностію.

1.3. Кількість кредитів

5

1.4. Загальна кількість годин

1.5. Характеристика навчальної дисципліни

Вибіркова

Денна форма навчання Заочна (дистанційна) форма навчання

Рік підготовки

1-й 1-й

Семестр

2-й 2-й

Лекції

28 год. 6 год.

Практичні, семінарські заняття

14 год. 4 год.

Самостійна робота

108 год. 140 год.

1.6. Заплановані результати навчання

Згідно з вимогами освітньо-наукової програми «Європейські стандарти місцевого самоврядування та регіональна політика ЄС», в результаті вивчення дисципліни студенти мають досягти таких програмних результатів:

ПРН 1 оцінювати природу та характер та регуляторний потенціал міжнародного права; виявляти розуміння меж та механізмів його правового регулювання.

ПРН 2 розуміє взаємодію міжнародного права з національним законодавством держав, процедуру імплементації міжнародних норм у законодавство України;

ПРН 3 може оперувати міжнародно-правовими поняттями і категоріями, міжнародно-правовими стандартами та способами їх імплементації в національне законодавство;

ПРН 6 знає галузі міжнародного права; може назвати міжнародно-правові поняття і категорії, міжнародно-правові стандарти та способи їх імплементації в Україні; України до міжнародної та європейської спільноти;

ПРН 8 проводити порівняльно-правовий аналіз окремих інститутів права різних правових систем, враховуючи взаємозв'язок правової системи України з правовими системами Ради Європи та Європейського Союзу.

ПРН 9 усвідомлює юридичне і політичне значення міжнародного права для національної правової системи; систему міжнародного права, методи і зміст правового регулювання в різних галузях міжнародного права;

ПРН 12 готовий брати участь у роботі з укладання міжнародних договорів, підготовки висновків щодо їх юридичної обґрунтованості;

ПРН 15 здатний складати документи міжнародного офіційного листування; готувати обґрунтовані відповіді на звернення з міжнародно-правових питань;

ПРН 20 інтегрувати необхідні знання та розв'язувати складні задачі правозастосування у різних сферах професійної діяльності.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Теорія європейського врядування та регіоналізму

Тема 1. Європейське врядування: правовий вимір

Європейське врядування: поняття, структура та принципи. Відкритість, участь, підзвітність, ефективність та узгодженість як основоположні принципи європейського врядування. Європейське врядування як належне врядування (Біла книга, Комісія ЄС, 2001).

Європейське врядування як багаторівневе врядування (Біла книга, Комітет регіонів ЄС, 2009). Теорія багаторівневого врядування у працях Г. Маркса і Л. Хуга. Мережеве врядування. Поняття та види політичних мереж.

Європейське врядування і верховенство права. Сутність і зміст верховенства права згідно з «Новою рамкою ЄС для зміцнення верховенства права» (2014 р.). Європейське врядування і права людини. Правова основа для захисту основних прав у Європейському Союзі.

Тема 2. Місцеве самоврядування у багаторівневій системі управління

ЄС

Природа та зміст Європейської інтеграції. Європейська інтеграція – процес, що триває (Декларація Монне-Шумана, розширення ЄС, поглиблення інтеграційних процесів, виклики, спричинені фінансовою кризою, кризою біженців, Брексітом, пандемією COVID-19). ЄС, регіоналізм, місцеве врядування та самоврядування. Статус місцевого врядування за установчими документами ЄС: вплив зверху вниз і відповіді від низу до верху.

Причини розвитку відносин між інститутами ЄС та органами місцевого врядування. Чотири рівні врядування в ЄС. Універсальна система поділу територій (NATS) та практика її застосування в регіональній політиці ЄС. Вертикальне та горизонтальне співробітництво в межах багаторівневого врядування в ЄС. Комітет регіонів ЄС (порядок формування, склад, компетенція та функції).

Тема 3. Європейські стандарти місцевого самоврядування

Поняття та джерела правового регулювання європейських стандартів місцевого самоврядування. Європейська хартія місцевого самоврядування: історія прийняття та зміст. Додатковий протокол до Європейської хартії місцевого самоврядування про право участі у справах місцевого органу влади (2009 р.).

Імплементация Європейської хартії місцевого самоврядування в Україні. Європейські стандарти місцевого самоврядування: принципи законності; виборності; відкритості; етичної поведінки; професійності; відповідності очікуванням населення; участі; підзвітності; ефективності; забезпечення сталого розвитку території та ін.).

Тема 4. Регіоналізація і регіоналізм: базові концепції та типологія

Регіон як проміжний рівень територіальної організації публічної влади: поняття, ознаки, види. Концепт регіоналізму в сучасній термінопрактиці. Регіон як об'єкт державного впливу та політико-правове поняття. Поняття «регіон» згідно з Хартією регіоналізації (Європарламент, 1988) та Декларацією щодо

регіоналізму в Європі (Асамблея Регіонів Європи, 1996). Поліваріантність поняття «регіон» і різноманітність підходів до класифікації регіонів.

Регіоналізація як політико-правове явище та процес перерозподілу владних повноважень: поняття, напрямки, види. Регіоналізація і децентралізація: співвідношення понять. Виміри-фактори регіоналізації. Регіоналізм як елемент сучасного конституціоналізму. Культурний, економічний і політичний регіоналізм. Європейський та азіатський регіоналізм.

Тема 5. Теорії регіоналізму в сучасних політико-правових дискурсах

Теоретичне осмислення регіоналізму в 50-х – 70-х роках ХХ ст.. на фоні становлення й поступового розвитку процесів європейської регіональної інтеграції («старий регіоналізм»). Регіон як підсистема у працях М. Каплана, К. Уолтца. Проблеми регіональної інтеграції у працях К. Дойча. Міжурядовий підхід до регіональної інтеграції С. Хоффманна. Питання регіоналізму в працях неофункціоналістських теоретиків повоєнного часу (Е. Хаас, Ф. Шміттер, С. Делл, А. Етціоні). Теорія федералізму у працях А. Спінеллі та Е. Россі.

Теорія «нового регіоналізму» Б. Хеттне і Ф. Содербаума: передумови виникнення, зміст, особливості. Регіоналізм в умовах глобалізації та інформатизації суспільства: сучасний теоретичний дискурс (теорія кластерів регіонального миру і безпеки, концепція ідентичності в рамках регіональних і глобальних процесів). Компаративний регіоналізм.

Розділ 2. Досвід реалізації регіональної політики в межах Європейського Союзу та його значення для України 8

Тема 6. Сучасні тенденції регіоналізації та їхня роль в європейських інтеграційних процесах

Регіоналізація як важливий тренд сучасного світового і європейського розвитку. Регіоналізація в контексті реформ децентралізації. Слабо регіоналізовані та сильно регіоналізовані держави. Види регіоналізації. Територіальна і компетенційна регіоналізація. Регіоналізація на рівні автономії. Регіоналістські та федеративні держави.

Підвищення ролі мегаполісів у процесах регіоналізації. Фактори зростання ролі й значення мегаполісу як об'єкта і суб'єкта процесу регіоналізації. Основні етапи процесу збільшення впливу мегаполісів на сучасному, постіндустріальному, етапі розвитку суспільства.

Глобалізація і глокалізація. Регіоналізація як сучасна тенденція і нова парадигма територіального устрою держав Європи. Зміцнення регіонів у межах багаторівневого врядування. Регіоналізація через деконцентрацію. Регіоналізація і загрози сепаратизму в Європі.

Тема 7. Європейський регіоналізм у контексті розбудови ЄС

Європейський Союз: від інтеграції до регіоналізму. Еволюція ідеї «Сполучених штатів Європи». Концепція «Європи регіонів». Дві площини розвитку європейської «моделі» регіоналізації: розмивання державного суверенітету «зверху» і «знизу». Діалектика процесів регіоналізації та інтеграції в Європі. Регіоналізація як спосіб подолання суттєвих диспропорцій соціально-економічного розвитку між державами-засновницями ЄС та між регіонами, що їх утворюють. Регіональна влада як суб'єкт політики і публічного врядування в Європейському Союзі. Комітет регіонів як консультативний орган ЄС.

Регіональне представництво в інституційній структурі ЄС. Форми регіонального представництва: залучення локальних суб'єктів, функціональне представництво регіональних інтересів, політичні мережі, Комітет регіонів. Рада Європейського Союзу, брюссельські офіси. Європейська ініціатива INTERREG: причини розробки, зміст, еволюція. Європейський регіоналізм у контексті регіональної безпеки, подолання територіальних диспропорцій і національно-культурних проблем.

Тема 8. Регіональна політика ЄС

Поняття і зміст регіональної політики в ЄС. Фактори, що спричиняють необхідність регіональної політики ЄС. Асиметрії регіонального розвитку країн ЄС. Проблеми відносин центру з регіонами.

Коротка історія регіональної політики ЄС. Перший етап (1951-1975): попередній. Другий етап (1975-1988): початковий. Третій етап (1988-теперішній

час): основний. Реформа цілей регіональної політики ЄС: 2000-2007, 2007-2013, 2014-2020. Сучасні цілі регіональної політики ЄС на період 2021-2027 років: очікувані зміни. Ключові характеристики регіональної політики ЄС. Принципи, цілі та завдання регіональної політики ЄС.

Інституційна інфраструктура регіональної політики ЄС. Політичні актори регіональної політики ЄС: суперсистемний, системний і субсистемний рівні. Співвідношення європейської та національної регіональної політики. Наднаціональні інститути регіональної політики ЄС. Суб'єкти державної регіональної політики в країнах ЄС. Роль недержавних організацій у виробленні та реалізації європейської регіональної політики. Інструменти політики вирівнювання в ЄС. Структурні фонди ЄС.

Процес прийняття і реалізації рішень у регіональній політиці ЄС. Нормативно-правова база регіональної політики ЄС. Реалізація регіональної політики ЄС на прикладі Німеччини, Польщі та Португалії. Співробітництво України з ЄС у сфері регіональної політики.

Тема 9. Системи і моделі місцевого самоврядування в країнах ЄС

Поняття і види систем місцевого самоврядування в країнах ЄС. Співвідношення категорій «система місцевого самоврядування» («муніципальна система») і «модель місцевого самоврядування».

Критерії для класифікації систем місцевого самоврядування в країнах ЄС. Англосаксонська система (моделі автономного місцевого самоврядування). Моделі «сильна рада – слабкий мер», «слабка рада – сильний мер», «рада — керуючий», «рада – система комітетів». Європейська континентальна система (французька або система контрольованого місцевого самоврядування). Магістратська модель. Бургомістерська модель. Іберійська система. Змішані та унікальні системи.

Характеристика моделей місцевого самоврядування в країнах ЄС. Комуна як основна ланка місцевого самоврядування. Особливості місцевого самоврядування на регіональному рівні.

Тема 10. Реалізація регіональної політики ЄС в процесі реформування систем врядування держав-членів

Європейський досвід реформування систем врядування в контексті децентралізації. Перерозподіл повноважень між рівнями врядування на основі принципу субсидіарності та його значення для забезпечення відповідальності та підзвітності перед громадянами.

Переваги і вади реформування систем врядування в державах-членах ЄС. Деволуція: регіоналізація по-британськи. Регіоналізм і децентралізація: досвід Франції. Регіоналізм і федералізм (на прикладі ФРН). Регіоналістська модель унітарної держави в Іспанії та Італії. Шляхи використання досвіду реформування систем врядування держав-членів ЄС в Україні.

Тема 11. Регіоналізація в контексті «європеїзації» України

Міське самоврядування та територіальна організація публічної влади в Україні: сучасний стан, наявні проблеми та шляхи реформування. Реформа щодо децентралізації в Україні в контексті європейського врядування та європейського регіоналізму. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні (2014 р.). Конституційна реформа щодо децентралізації (2015 р.) як спроба привести місцеве самоврядування й територіальну організацію влади в Україні до європейських стандартів.

Регіоналізація як перспективний шлях децентралізації публічної влади в Україні. Добровільне об'єднання територіальних громад і укрупнення районів як інституційно-просторова передумова для регіоналізації. Перерозподіл повноважень на основі принципу субсидіарності як компетенційна основа регіоналізації. Посилення матеріально-фінансової основи місцевого і регіонального (територіального) самоврядування як елемент регіоналізації.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин
----------------------	-----------------

	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
л		с	л	ін	ср	л		с	л	ін	ср	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Теорія європейського врядування та регіоналізму												
ТЕМА 1. Європейське врядування: правовий вимір	14	2	2			10	16	2	2			12
ТЕМА 2. Місцеве самоврядування у багаторівневій системі управління ЄС	14	2	2			10	14					14
ТЕМА 3. Європейські стандарти місцевого самоврядування	14	2	2			10	12					12
ТЕМА 4. Регіоналізація і регіоналізм: базові концепції та типологія	16	2				14	14					14
ТЕМА 5. Теорії регіоналізму в сучасних політико-правових дискурсах	16	2				14	14					14
Разом за розділом 1	74	10	6			58	70	2	2			66
Розділ 2. Досвід реалізації регіональної політики в межах ЄС та його значення для України												
ТЕМА 6. Сучасні тенденції регіоналізації та їхня роль в європейських інтеграційних процесах	14	2				12	14					14
ТЕМА 7. Європейський регіоналізм у контексті розбудови ЄС	14	2				12	12					12
ТЕМА 8. Регіональна політика ЄС	10	2	2			6	14	2				12

ТЕМА 9. Системи і моделі місцевого самоврядування в країнах ЄС	12	4	2			6	14		2			12
ТЕМА 10. Реалізація регіональної політики ЄС в процесі реформування систем врядування держав-членів	14	4	2			8	14	2				12
ТЕМА 11 Регіоналізація в контексті «європеїзації» України	12	4	2			6	12					12
Разом за розділом 2	76	18	8			50	80	4	2			74
Усього годин	150	28	14			108	150	6	4			140

4. Теми семінарських занять

н/п	Назва теми	Кількість годин Денна/Заочна
	Розділ 1. Теорія європейського врядування та регіоналізму	
1.	Європейське врядування: правовий вимір	2/2
2.	Міське самоврядування у багаторівневій системі управління ЄС	2
3.	Європейські стандарти місцевого самоврядування	2
	<i>Всього за Розділом 1</i>	6
	Розділ 2. Досвід реалізації регіональної політики в межах ЄС та його значення для України	
1.	Регіональна політика ЄС	2
2.	Системи і моделі місцевого самоврядування в країнах ЄС	2/2
3.	Реалізація регіональної політики ЄС в процесі реформування систем врядування держав-членів	2
4.	Регіоналізація в контексті «європеїзації» України	2
	<i>Всього за Розділом 2</i>	8

5. Самостійна робота

Самостійна робота осіб, які навчаються, є основним засобом засвоєння навчального матеріалу у вільний від аудиторних занять час. Самостійна робота включає: опрацювання навчального матеріалу, виконання індивідуальних завдань, науково-дослідну роботу. Навчальний час, відведений на самостійну роботу студента денної форми навчання, регламентується навчальним планом та робочим навчальним планом.

Зміст самостійної роботи над навчальною дисципліною визначається програмою навчальної дисципліни, методичними матеріалами, завданнями та вказівками науково-педагогічного працівника.

Самостійна робота осіб, які навчаються, забезпечується системою навчально-методичного забезпечення, передбаченою програмою навчальної дисципліни: підручниками, навчальними та методичними посібниками, конспектами лекцій, збірниками завдань, комплектами індивідуальних семестрових завдань, практикумами, методичними рекомендаціями з організації самостійної роботи та виконання окремих завдань, електронними та іншими навчально-методичними матеріалами, дистанційними курсами. Методичні матеріали для самостійної роботи студентів повинні передбачати можливість проведення самоконтролю з боку студента. Для самостійної роботи рекомендується відповідна наукова та професійна монографічна і періодична література.

Самостійна робота з вивчення навчального матеріалу з конкретної дисципліни може проходити в Центральній науковій бібліотеці університету, навчальних кабінетах, комп'ютерних класах, лабораторіях, у домашніх умовах, а також у дистанційній формі за використанням системи підтримки дистанційного навчання та матеріалів дистанційних курсів.

Для забезпечення належних умов для самостійної роботи ця робота організовується, у разі необхідності, за попередньо складеним на кафедрі графіком, що гарантує можливість індивідуального доступу особи, яка

навчається, до необхідних дидактичних і технічних засобів загального користування.

Графік оприлюднюється на початку навчального семестру. При організації самостійної роботи з використанням складного обладнання, установок, інформаційних систем (комп'ютерних баз даних, систем автоматизованого проектування, автоматизованих навчальних систем, системи підтримки дистанційного навчання тощо) забезпечується можливість одержання необхідної консультації або допомоги з боку спеціалістів кафедри.

Контроль засвоєння навчального матеріалу дисципліни, віднесеного на самостійну роботу, є обов'язковим.

Основні методи перевірки успішності студентів: усне опитування, письмовий контроль, практичні заняття, тести тощо.

Письмовий контроль забезпечує глибоку й всебічну перевірку опанування програмного матеріалу. За допомогою письмових робіт одночасно контролюють значну кількість студентів у різних галузях знань.

Цей метод досить об'єктивний, бо надає можливість порівняти знання різних студентів за допомогою стандартних запитань, виявити теоретичні знання, практичні навички та вміння, а також адекватне їх застосування для розв'язання конкретних професійних завдань.

Усне опитування зазвичай проводиться на практичних заняттях. Його здійснюють за допомогою бесіди, відповіді студента, тлумачення певних теорій, ідей, поглядів професійних явищ тощо. В основі усного опитування - монологічна відповідь студента або бесіда. Цей метод, завдяки своїй специфіці й характеру застосування, використовують і щоденно на планових заняттях, і на різноманітних перевітках.

Форми контролю визначаються програмою навчальної дисципліни і включають усне опитування під час семінарських занять, виконання індивідуальних (творчих) завдань і тестових завдань за темами, контрольних робіт, а також підсумковий семестровий контроль у формі екзамену.

5.1. Теми для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин Денна/заочна
	Розділ 1. Теорія європейського врядування та регіоналізму	
1	Європейське врядування: правовий вимір	10/12
2	Міське самоврядування у багаторівневій системі управління ЄС	10/14
3	Європейські стандарти місцевого самоврядування	10/12
4	Регіоналізація і регіоналізм: базові концепції та типологія	14/14
5	Теорії регіоналізму в сучасних політико-правових дискурсах	14/14
	<i>Всього за Розділом 1</i>	58/66
	Розділ 2. Досвід реалізації регіональної політики в межах Європейського Союзу та його значення для України	
6	Сучасні тенденції регіоналізації та їхня роль в європейських інтеграційних процесах	12/14
7	Європейський регіоналізм у контексті розбудови Європейського Союзу	12/12
8	Регіональна політика ЄС	6/12
9	Системи і моделі місцевого самоврядування в країнах ЄС	6/12
10	Реалізація регіональної політики ЄС в процесі реформування систем врядування держав-членів	8/12
11	Регіоналізація в контексті «європеїзації» України	6/12
	<i>Всього за Розділом 2</i>	50/74
	Загалом	108/140

6. Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання розвивають можливості поза аудиторної роботи студентів і сприяють більш поглибленому вивченню теоретичного матеріалу, формуванню вмінь використання знань для вирішення відповідних практичних завдань.

Індивідуальні завдання з дисципліни «Європейські стандарти місцевого самоврядування і регіональна політика ЄС» виконуються у формі мультимедійних презентацій, рефератів, наукових статей чи тез виступу на науковій конференції за темою, що визначається чи обирається студентом за

допомогою викладача. Терміни видачі, виконання і захисту індивідуальних завдань визначаються програмою навчальної дисципліни.

Індивідуальні завдання виконуються особою, яка навчається, самостійно із одержанням необхідних консультацій з боку науково-педагогічного працівника. Допускаються випадки виконання робіт комплексної тематики кількома особами.

За мультимедійну презентацію чи реферат студент денної форми навчання може отримати 5 балів.

§3.2.1. Правила виконання презентацій

Створення презентацій є однією з форм науково-дослідницької роботи.

Презентація виконується за допомогою програми Microsoft Office PowerPoint и повинна складатися не менше, ніж з 15 слайдів.

Матеріал на слайді можна розділити на головний і додатковий. Головний необхідно виділити, щоб при демонстрації слайда він ніс основне смислове навантаження: розміром тексту або об'єкта, кольором, спецефектами, порядком появи на екрані. Додатковий матеріал призначений для підкреслення основної думки слайда.

Для різних видів об'єктів рекомендуються різні розміри шрифту. Заголовок слайда краще писати розміром шрифту 22-28, підзаголовок і підписи даних в діаграмах – 20-24, текст, підписи і заголовки осей в діаграмах, інформацію в таблицях – 18-22.

Для виділення заголовка, ключових слів використовуйте напівжирний або підкреслений шрифт. Для оформлення другорядної інформації та коментарів – курсив. На всіх слайдах презентації використовуйте шрифт одної назви.

Для гарного сприйняття презентації з будь-якої відстані в залі, текст краще набирати шрифтом Arial, Bookman Old Style, Calibri, Tahoma, Times New Roman або Verdana.

1. На першому слайді слід вказати назву МОН, назву ВНЗ, кафедру, прізвище, ім'я та по батькові студента і тему презентації, номер навчальної групи.
2. На другому слайді подається зміст презентації.
3. На інших слайдах – наповнення теми.

4. У тексті на слайдах не допускається скорочення слів, крім загальноживаних (ООН, ЄС, ОБСЄ та ін.).

5. Слайди повинні бути тезисними. Для надання презентації PowerPoint наочності і, якщо це необхідно, барвистості на деяких слайдах можна розмістити різні схеми, графіки, фотографії, малюнки, колажі. Вставлені фотографії або картинки повинні бути високої якості і досить великого розміру, інакше при розтягуванні вони втрачають різкість, чим можуть тільки зіпсувати ефект від презентації. При підготовці презентації може бути використаний звуковий супровід.

6. Презентація повинна бути підготовлена у наданому фоні (шаблон слайда). Не слід робити слайди занадто строкатими і розрізненими за кольорним рішенням. Це шкодить формуванню нестійких зорових образів.

7. Слайди повинні або акцентувати увагу на чомусь, або візуалізувати матеріал (ті ж таблиці, схеми, малюнки з позначеннями, якщо є). Не ставте на одному слайді відразу кілька блоків зорової або текстової інформації. Це відволікає, розсіює увагу, погіршує концентрацію.

8. Слайд повинен бути простим для сприйняття – небагато тексту на одному слайді.

Створення презентації включає ряд етапів:

1. Вибір теми.

Студент самостійно вибирає тему з переліку тем індивідуально-дослідних завдань. При цьому слід враховувати, що студент має право в обсязі навчальної програми з громадських об'єднань в Україні самостійно обрати тему презентації, яка повинна бути погоджена з викладачем.

2. Аналіз літератури з даної теми.

Презентація – це супровід доповіді або виступу, тому спочатку необхідно розробити концепцію виступу, а потім вже братися за складання презентації.

В основному презентація повинна базуватися на матеріалах з підручників. Тому створенню презентації повинне передувати ретельне й поглиблене вивчення літератури, що відноситься до даної теми. Насамперед, корисно

ознайомитися з науковою працею (або зазначеними главами, параграфами, сторінками) у цілому, щоб одержати про неї початкове загальне уявлення, яке може бути розширене за рахунок перегляду передмови, змісту і висновку роботи, якщо вони є. Головне на цьому етапі – виявити стрижневі проблеми досліджуваної теми й зробити їх основними пунктами плану презентації.

3. Виклад змісту теми за допомогою слайдів.

У презентації повинні бути послідовно розглянуті всі питання плану. Важливо прагнути до того, щоб теоретичний зміст роботи пов'язувався з аналізом практично-правових явищ. Студент повинен уміти показати, яке практичне значення має знання принципів, закономірностей і категорій.

Під час створення слайдів не варто користуватися застарілими джерелами, у яких можуть міститися помилкові погляди, неточні формулювання і висновки, застарілі цифрові дані. Отже, вміння виділяти головні теоретичні питання і роз'яснювати їх на конкретному матеріалі, використовуючи при цьому сучасну літературу, – такі основні вимоги до підготовки презентації.

Індивідуальне завдання виконується студентом за бажанням.

6.1. Орієнтовний перелік тем презентацій

1. Принцип верховенства права в сучасній теоретичній юриспруденції.
2. Роль і значення інституцій громадянського суспільства в системі багаторівневого врядування.
3. Права людини як важливий елемент «обмеженого врядування» в ЄС.
4. Регіональна структура держав-членів ЄС.
5. Форми і методи вертикального співробітництва в межах багаторівневого врядування в ЄС.
6. Форми і методи горизонтального співробітництва в межах багаторівневого врядування в ЄС.
7. Принцип субсидіарності як європейський стандарт місцевого самоврядування.
8. Принцип автономності місцевого самоврядування як європейський стандарт територіальної організації публічної влади.
9. Додаткові протоколи до Європейської хартії місцевого самоврядування.

10. Поняття «регіон» у законодавстві ЄС.
11. Регіоналізм як елемент сучасного конституціоналізму.
12. Регіональні інституції як найбільш ефективний засіб для вирішення спільних проблем у працях неофункціоналістів.
13. Регіональна ідентичність у працях представників «нового регіоналізму».
14. Проблема сепаратизму в Іспанії: причини, осередки, шляхи подолання.
15. Проблема сепаратизму в Бельгії: причини, осередки, шляхи подолання.
16. Європейська ініціатива INTERREG як програма транс'європейської співпраці для збалансованого розвитку.
17. Програма транскордонного співробітництва Польща-Білорусь-Україна.
18. Ключові характеристики регіональної політики ЄС.
19. Процес впровадження регіональної політики ЄС.
20. Комуна (територіальна громада) як основна (первинна) ланка місцевого самоврядування.
21. Укрупнення територіальних громад як передумова децентралізації публічної влади та розбудови спроможного місцевого самоврядування.
22. Особливості місцевого самоврядування на регіональному рівні.
23. Комуна (територіальна громада) як основна (первинна) ланка місцевого самоврядування.
24. Укрупнення територіальних громад як передумова децентралізації публічної влади та розбудови спроможного місцевого самоврядування.
25. Особливості місцевого самоврядування на регіональному рівні.
26. Муніципальна реформа у Франції: зміст, етапи, результати.
27. Деволюція як децентралізація по-британськи.
28. Регіоналістська модель унітарної держави: переваги та вади (на прикладі Іспанії та Італії).
29. Використання досвіду держав-членів ЄС при розробці та здійсненні реформи щодо децентралізації в Україні.
30. Конституційна реформа щодо децентралізації в Україні на сучасному етапі.

7. Методи навчання

Методи навчання – це впорядковані способи діяльності педагога і студентів, спрямовані на ефективне розв’язання навчально-виховних завдань. Вони реалізуються через систему прийомів та засобів навчальної діяльності.

При викладанні та опануванні студентами навчальної дисципліни Інститути громадянського суспільства використовуються наступні методи навчання:

- словесні - описове розкриття навчального матеріалу, пояснення сутності відповідного явища, поняття, процесу, перевірка рівня самостійного опрацювання навчального матеріалу тощо (розповідь, пояснення, лекція, бесіда);

наочні – демонстрація схем, таблиць, малюнків, відео тощо;

- практичні – формування вмій, навичок оперування правовими категоріями, застосування правових норм та використання набутих знань при проведенні семінарських занять.

Крім того, за рівнем самостійної розумової діяльності застосовуються методи:

- проблемного викладу;

- частково-пошуковий метод;

- дослідницький метод.

8. Методи контролю

Методи контролю – це способи діагностичної діяльності, які дозволяють здійснювати зворотний зв’язок у процесі навчання з метою отримання даних про успішність навчання, ефективність навчального процесу.

Контрольні заходи визначають відповідність рівня набутих студентами знань, умінь та навичок вимогам нормативних документів щодо вищої освіти.

Самоконтроль призначений для самооцінки здобувачами вищої освіти якості засвоєння навчального матеріалу навчальної дисципліни (розділу, теми). З цією метою в навчальних посібниках для кожної теми (розділу), а також у

методичних розробках для семінарських занять передбачаються питання для самоконтролю.

Кафедральний контроль проводиться з метою оцінки рівня підготовки студентів з навчальної дисципліни на різних етапах її вивчення і здійснюється у вигляді вхідного, поточного, рубіжного та семестрового контролю.

В освітньому процесі використовуються такі види контролю результатів навчання: вхідний, поточний протягом семестру, контрольні роботи, передбачені навчальним планом, приймання індивідуальних завдань, курсових робіт, підсумковий семестровий контроль.

Вхідний контроль проводиться перед вивченням нового курсу з метою визначення рівня підготовки студентів з дисциплін, які забезпечують цей курс. Вхідний контроль проводиться на першому занятті за завданнями, що відповідають програмам попереднього навчання. Результати контролю аналізуються на кафедральних (міжкафедральних) нарадах та засіданнях методичних комісій спільно з науково-педагогічними працівниками, які проводять заняття із забезпечувальною дисципліни. За результатами вхідного контролю розробляються заходи з надання індивідуальної допомоги студентам, коригування освітнього процесу.

Поточний контроль проводиться на всіх видах аудиторних занять протягом семестру. Поточний контроль може проводитися у формі усного опитування або письмового контролю на практичних, семінарських заняттях, лекціях, у формі колоквиуму, виступів студентів при обговоренні питань на семінарських заняттях, у формі комп'ютерного тестування тощо. Конкретні форми проведення поточного контролю та критерії оцінки рівня знань визначаються програмою навчальної дисципліни. Результати оцінювання роботи студентів мають бути доведені до відома студентів своєчасно. Формою поточного контролю є ректорські контрольні роботи. Результати оцінювання ректорських контрольних робіт можуть зараховуватися як результати виконання контрольної роботи, передбаченої навчальним планом.

Підсумковий семестровий контроль з навчальної дисципліни є обов'язковою формою оцінювання результатів навчання студента. Він проводиться в терміни, встановлені графіком навчального процесу, та в обсязі навчального матеріалу, визначеного програмою навчальної дисципліни. Семестровий контроль з дисципліни «Європейські стандарти місцевого самоврядування і регіональна політика ЄС» проводиться у формі екзамену.

Студента допускають до семестрового контролю за умови виконання ним усіх видів робіт, передбачених навчальним планом на семестр з цієї дисципліни.

Семестровий екзамен – форма підсумкового контролю з окремої навчальної дисципліни за семестр, що спрямована на перевірку засвоєння теоретичного та практичного матеріалу.

Екзамени складають за екзаменаційними білетами, затвердженими кафедрою. У форматі дистанційного навчання екзамен проводиться в тестовому форматі за допомогою google форми.

Викладач в обов'язковому порядку повинен ознайомити студентів зі змістом екзаменаційних питань, зразком екзаменаційного білету на початку вивчення навчальної дисципліни.

Максимальна сума балів, яку може набрати студент при складанні екзамену з навчальної дисципліни, складає 40.

Оцінка підсумкового контролю виставляється за національною шкалою як сума балів, набраних здобувачем вищої освіти протягом семестру при виконанні контрольних заходів, передбачених програмою навчальної дисципліни (практики) та балів, набраних при складанні семестрового екзамену (заліку).

Максимальна сума балів, які може набрати студент при вивченні навчальної дисципліни «Європейські стандарти місцевого самоврядування і регіональна політика ЄС», складає 100.

8.1 Контрольні питання до екзамену

1. Європейське врядування як належне врядування (Біла книга, Комісія ЄС, 2001).

2. Європейське врядування як багаторівневе врядування (Біла книга, Комітет регіонів ЄС, 2009).
3. Європейське врядування і верховенство права.
4. Європейське врядування і права людини.
5. Інституційно-функціональна організація публічної влади в ЄС, її основні рівні
6. Статус місцевого врядування за установчими документами ЄС.
7. Універсальна система поділу територій (NUTS) та практика її застосування в регіональній політиці ЄС.
8. Вертикальне та горизонтальне співробітництво в межах багаторівневого врядування в ЄС.
9. Поняття та джерела правового регулювання європейських стандартів місцевого самоврядування.
10. Європейська хартія місцевого самоврядування: історія прийняття та зміст. Імплементация Європейської хартії місцевого самоврядування в Україні.
11. Зміст вимог-стандартів Європейської хартії місцевого самоврядування та їх відображення в національному законодавстві держав-членів ЄС.
12. Регіон як проміжний рівень територіальної організації публічної влади: поняття, ознаки, види.
13. Регіоналізація як політико-правове явище та процес перерозподілу владних повноважень: поняття, напрямки, види.
14. Регіоналізація і децентралізація: співвідношення понять.
15. Регіоналізм як елемент сучасного конституціоналізму. Європейський та азіатський регіоналізм..
16. Теоретичне осмислення регіоналізму в 50-х – 70-х роках ХХ ст. на фоні становлення й поступового розвитку процесів європейської регіональної інтеграції («старий регіоналізм»).
17. Теорія «нового регіоналізму» Б. Хеттне і Ф. Содербаума: передумови виникнення, зміст, особливості. 1 8

18. Регіоналізм в умовах глобалізації та інформатизації суспільства: сучасний теоретичний дискурс (теорія кластерів регіонального миру і безпеки, концепція ідентичності в рамках регіональних і глобальних процесів).
19. Компаративний регіоналізм.
20. Регіоналізація як важливий тренд сучасного світового і європейського розвитку.
21. Підвищення ролі мегаполісів у процесах регіоналізації.
22. Регіоналізація як сучасна тенденція і нова парадигма територіального устрою держав Європи.
23. Регіоналізація і загрози сепаратизму в Європі.
24. Європейський Союз: від інтеграції до регіоналізму. Регіональна влада як суб'єкт політики і публічного врядування в Європейському Союзі.
25. Регіональне представництво в інституційній структурі ЄС.
26. Європейська ініціатива INTERREG: причини розробки, зміст, еволюція.
27. Європейський регіоналізм у контексті регіональної безпеки, подолання територіальних диспропорцій і національно-культурних проблем.
28. Поняття, історія і зміст регіональної політики в ЄС.
29. Сучасні цілі регіональної політики ЄС на період 2021-2027 років: очікувані зміни. Ключові характеристики регіональної політики ЄС.
30. Інституційна інфраструктура регіональної політики ЄС. Інструменти політики вирівнювання в ЄС.
31. Процес прийняття і реалізації рішень у регіональній політиці ЄС.
32. Поняття і види систем місцевого самоврядування в країнах ЄС. Англосаксонська система (моделі автономного місцевого самоврядування).
33. Європейська континентальна система (французька або система контрольованого місцевого самоврядування).
34. Іберійська система місцевого самоврядування.
35. Змішані та унікальні системи місцевого самоврядування в державах-членах ЄС.

36. Комуна як основна ланка місцевого самоврядування. Особливості місцевого самоврядування на регіональному рівні.
37. Європейський досвід реформування систем врядування в контексті децентралізації.
38. Деволуція: регіоналізація по-британськи.
39. Регіоналізм і децентралізація: досвід Франції.
40. Регіоналізм і федералізм (на прикладі ФРН).
41. Регіоналістська модель унітарної держави в Іспанії та Італії.
42. Місцеве самоврядування та територіальна організація публічної влади в Україні: сучасний стан, наявні проблеми та шляхи реформування.
43. Реформа щодо децентралізації в Україні в контексті європейського врядування та європейського регіоналізму.
44. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні (2014 р.) і конституційна реформа щодо децентралізації (2015 р.) як спроба привести місцеве самоврядування й територіальну організацію влади в Україні до європейських стандартів.
45. Регіоналізація як перспективний шлях децентралізації публічної влади в Україні.

9. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Загальна кількість балів – 100.

Кількість балів за екзамен – 40.

Кількість балів протягом семестру – 60. 1 9

Кількість балів за відповіді на семінарських заняттях – 30.

Кількість балів за контрольну роботу – 30.

Екзамен– 40 балів.

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання						Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Разом	Екзамен	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6				
T7	T8	T9	T10	T11	TN				
30						30	60	40	100

T1, T2 ... TN – теми розділу.

За результативну наукову роботу (написання наукової роботи, тез доповідей, участь у науково-практичних конференціях, участь у роботі гуртка тощо) за профілем цієї дисципліни, за рішенням кафедри відповідно до критеріїв, встановлених програмою навчальної дисципліни, може отримати до 10 додаткових (заохочувальних) балів

Відповідь на семінарському занятті оцінюється в 1-5 балів.

Критерії оцінювання усної відповіді.

Поточний контроль здійснюється, зокрема, у формі опитування та перевірки результатів виступів на семінарських та практичних заняттях в п'ятибальній шкалі оцінок.

5 балів ставиться за наступних умов:

- студент активно працює протягом усього практичного заняття;
- дає повний, правильний, послідовний, зв'язний, обґрунтований виклад питання, що супроводжується правильними прикладами з доктринальних джерел та посиланням на чинне законодавство;

- все, що викладається, повинно свідчити про глибоке розуміння і орієнтацію в явищах і процесах, що вивчаються;

- правильні вичерпні відповіді на додаткові питання викладача.

4 бали ставиться за наступних умов:

- студент активно працює протягом практичного заняття;

- дає правильний, повний виклад змісту підручника і матеріалу, поданого викладачем, але на додаткові контрольні питання, які ставить викладач для з'ясування глибини розуміння і вміння орієнтуватися в явищах і процесах, відповідає лише з деякою допомогою викладача чи колег;

- недостатньо вичерпні відповіді на додаткові запитання викладача.

3 бали ставиться за наступних умов:

- студент на занятті поводить себе пасивно, відповідає лише за викликом викладача;

- в цілому виявляє знання основного навчального матеріалу, що розглядається, але під час відповіді допускає помилки і усвідомлює їх тільки після вказівки викладача;

- відповіді на запитання дає не одразу, а тільки після деякого напруження пам'яті, при чому відповіді нечіткі;

- не в змозі без допомоги викладача вивести співвідношення з іншими проблемами дисципліни, що вивчається;

2 бали ставиться за наступних умов:

- допускає суттєві помилки або зовсім пропускає матеріал і частково виправляє ці помилки тільки після вказівки викладача;

- студент виявляє незнання значної частини навчального матеріалу, нелогічно і невпевнено його викладає, у відповіді мають місце заминки і перерви, не може пояснити проблему, хоча і розуміє її;

- викладає матеріал не достатньо зв'язно і послідовно.

1 бал ставиться за наступних умов:

- студент припускається грубих помилок при викладі матеріалу і не виправляє ці помилки навіть при вказівці на них викладача;

- виявляє нерозуміння навчального матеріалу і як наслідок цього – повна відсутність навичок як в аналізі явищ, так і у подальшому виконанні практичних завдань.

Критерії оцінювання контрольних та залікових робіт

Контрольні та залікові роботи виконуються у формі тестових завдань. Контрольна робота складається з 20 тестових завдань, залікова робота – із 40 тестових завдань. Кожне завдання має п'ять варіантів відповідей, тільки один з яких є правильним. За кожен правильну відповідь нараховується один бал, за кожен неправильну відповідь – нуль балів.

10. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література

Правові акти

1. Акти європейського права з питань регіональної політики та місцевого самоврядування / за заг. ред. А.П. Яценюка. Київ: Парламентське видавництво, 2007.
2. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки, затв. постановою Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 № 695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>.
3. Додатковий протокол до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_099/conv.
4. Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями від 21.05.1980. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_106#Text.
5. Європейська хартія місцевого самоврядування від 15.10.1985, ратиф. Законом України від 15.07.1997 № 452/97-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1997. № 38. Ст. 249.
6. Європейське врядування: Біла Книга. COM(2001) 428. URL: https://pravo.org.ua/files/konstatyuc/WHITE_BOOK_UKR_REV.pdf.
7. Концепція державної регіональної політики, затв. Указом Президента України від 25 трав. 2001 р. № 341/2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/341/2001#Text>.

8. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 № 333-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-p#Text>.

9. Переглянута Європейська хартія про участь молоді в місцевому та регіональному житті. Ухвалена Конгресом місцевих і регіональних органів влади Європи 21.05.2003. URL: <https://rm.coe.int/168071b58f>.

10. Пояснювальна доповідь до Додаткового протоколу Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями / European Treaty Series. 1980. URL: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016800c b5ed>.

11. Пояснювальна доповідь до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями / European Treaty Series. 1980. URL: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016800ca433>.

12. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 05.02.2015 № 157-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text>

13. Протокол № 2 до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями, який стосується міжтериторіального співробітництва. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_520/conv.

14. Протокол № 3 до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями стосовно об'єднань єврорегіонального співробітництва (ОЕС). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_947/conv

15. Congress of Local and Regional Authorities, Draft Explanatory Report to the Additional Protocol to the European Charter of Local Self-Government,

Recommendation No. 228 (2007), 12 December 2007. URL: <https://www.coe.int/en/web/congress/home>.

16. Congress of Local and Regional Authorities, Local and Regional Democracy in Poland, CG (28) 12, 26 March 2015, § 102. URL: <https://www.coe.int/en/web/congress/home>.

17. Congress of Local and Regional Authorities, Recommendation No. 305 (2011). URL: <https://www.coe.int/en/web/congress/home>.

18. Council of Europe, Reference Framework for Regional Democracy, MCL-16 (2009) 11, 3 November 2009. URL: <https://www.coe.int/en/web/congress/home>.

19. Council of Europe. Regionalisation and its effects on local self-government / Council of Europe. Local and regional authorities in Europe. № 64. Strasbourg: Council of Europe publishing, 1998.

20. Declaration of the Assembly of European Regions on regionalism in Europe of the 4th of December 1996. URL: http://www.a-er.org/fileadmin/user_upload/PressComm/Publications/DeclarationRegionalism/GBDeclaration-Regionalism.doc.

21. Draft Explanatory Memorandum to the Draft Charter, CPL (16) 6, 17. URL: <https://www.coe.int/en/web/congress/home>.

22. NUTS — The Nomenclature of Territorial Units for Statistics / European Commission. Eurostat. URL: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/nuts_nomenclature/introduction Public Administration and Local Governments Reforms in Eastern Partnership Countries. 2017. 48 p. URL: <https://eap-csf.eu/wp-content/uploads/policy-paper-par.pdf>.

23. Public Administration and Local Governments Reforms in Eastern Partnership Countries. 2017. 48 p. URL: <https://eap-csf.eu/wp-content/uploads/policy-paper-par.pdf>.

24. Ten Guidelines for Effective Decentralisation Conducive to Regional Development. OECD, 2019. 54 p. URL: <https://www.oecd.org/eurasia/countries/ukraine/Ten-Guidelines-for-Effective-Decentralisation-Conducive-to-Regional-Development.pdf>.

25. The Committee of the Regions' White Paper on Multilevel Governance (2009/C 211/01). URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:211:0001:0027:EN:PDF>.

Монографії, підручники та навчальні посібники

1. Безверхнюк Т. М., Саханенко С. Є., Топалова Е. Х. Європейські стандарти врядування на регіональному рівні: монографія. Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2008. 420 с.

2. Європейська інтеграція: навч. посіб. / за ред. М. І. Макаренка, Л. І. Хомутенко. Київ: «Центр учбової літератури», 2014. 344 с.

3. Європейське врядування: Біла Книга. COM(2001) 428. URL: https://pravo.org.ua/files/konstatyts/WHITE_BOOK_UKR_REV.pdf.

4. Європейський досвід державного управління: курс лекцій / уклад.: О. Ю. Оржель, О. М. Палій, І. В. Кравчук та ін. Київ: Вид-во НАДУ, 2007. 76 с.

5. Керецман В. Ю. Державне регулювання розвитку регіонів України: теорія і практика: монографія. Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2019. 512 с.

6. Куйбіда В. С., Федулова Л. І. Нова регіональна політика ЄС: уроки для України: аналіт. зап. Київ: НАДУ, 2019. 24 с.

7. Міжнародні стандарти місцевого самоврядування: хрестоматія / упоряд. Є.І. Бородін, С.А. Квітка, Т.М. Тарасенко. Дніпро: ГРАНІ, 2019. 148 с.

8. На шляху до Європи. Український досвід єврорегіонів / за ред. С. Максименка, І. Студеннікова. Київ: Логос, 2000. 224 с.

9. Нова державна регіональна політика / В. С. Куйбіда, О. М. Іщенко, А. Ф. Ткачук та ін. Київ: Крамар, 2009. 232 с.

10. Практичний poradnik державного службовця з питань європейської інтеграції / уклад. Л.Л. Прокопенко, О.М. Рудік, І.Д. Шумляєва; за заг. ред. Л.Л. Прокопенка. Дніпропетровськ: ДРІДУ НАДУ, 2008. Вип. 1: Європейське врядування. 44 с.

11. Принципи Європейської хартії місцевого самоврядування / М. Пітцик, В. Кравченко, Е. С. Моньйо, Б. Фонтер, В. Черніков та ін. Київ, 2000. 136 с.

12. Регіональна політика Європейського Союзу: підручник / за ред. В. І. Чужикова. Київ: КНЕУ, 2016. 495 с.
13. Регіональна політика: правове регулювання. Світовий та український досвід / за заг. ред. Р. Ткачука. Київ: Леста, 2010. 224 с.
14. Реформа публічного управління в Україні: виклики, стратегії, майбутнє: монографія / відп. ред. І. А. Грицяк. Київ: К.І.С., 2009. 240 с.
15. Теорія та практика європейського врядування: навч. посіб. / Л.Л. Прокопенко, О.М. Рудік, І.Д. Шумляєва, Н.М. Рудік. Дніпропетровськ: ДРІДУ НАДУ, 2009. 216 с.
16. Чернеженко О. М. Місцеве самоврядування в Україні та державах-учасницях ЄС: конституційне регулювання й організаційні моделі: монографія. Київ: Ліра-К, 2018. 380 с.
17. Almer J., Rotkirch M. European Governance. An Overview of the Commission's Agenda for Reform. Stockholm: Swedish Institute for European Policy Studies, 2004. 122 p.
18. Boggero G. Constitutional Principles of Local Self-Government in Europe. Leiden; Boston: Brill, 2018. 295 p.
19. Buzan B., Waever O. Regions and Powers: The Structure of International Security. 7th ed. New York, 2010.
20. Hooghe L., Marks G. Multilevel Governance and European Integration. Oxford: Rowman & Littlefield Publishers, 2001.
21. Kaiser R. Local Governments and the European Union. Handbook of Public Administration and Policy in the European Union / ed. M. P. van der Hoek. Boca Raton, Taylor & Francis, 2005.
22. Keating M., Jones J. The European Union and the Regions. Oxford: Clarendon Press, 1995. 306 p.
23. Linking EU and National Governance / B. Kohler-Koch (ed.). Oxford: Oxford University Press, 2003.
24. Local and regional government in Europe: Structures and competences / W. Schuster, F. Vallier (eds). Paris: CEMR, 2016. 92 p. URL:

https://www.ccre.org/img/uploads/piecesjointe/filename/CEMR_structures_and_competences_2016_EN.pdf.

25. John P. Local Governance in Western Europe. London: Sage Publications, 2001.

26. Public Administration and Local Governments Reforms in Eastern Partnership Countries. 2017. 48 p. URL: <https://eap-csf.eu/wp-content/uploads/policy-paper-par.pdf>.

27. Public Administration Reform in Europe: Conclusions, lessons learned and recommendations for future EU policy / A. Heichlinger, N. Thijs, G. Hammerschmid, K. Attström. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2018. 40 p.

28. Söderbaum F. Early, Old, New and Comparative Regionalism: The Scholarly Development of the Field. KFG Working Paper № 64. October 2015. Berlin: Freie Universität Berlin, 2015. 28 p.

29. Swianiewicz P., Gendźwiłł A., Zardi A. Territorial reforms in Europe: Does size matter? Territorial Amalgamation Toolkit: Tools for Local and Central Authorities. Centre of Expertise for Local Government Reform, Council of Europe, 2017. 120 p.

30. Taylor Z. Good Governance at the Local Level: Meaning and Measurement. IMFG Papers on Municipal Finance and Governance. 2016. № 26. 39 p. URL: https://www.researchgate.net/publication/304012216_Good_Governance_at_the_Local_Level_Meaning_and_Measurement.

31. Ten Guidelines for Effective Decentralisation Conducive to Regional Development. OECD, 2019. 54 p. URL: <https://www.oecd.org/eurasia/countries/ukraine/Ten-Guidelines-for-Effective-Decentralisation-Conducive-to-Regional-Development.pdf>.

Допоміжна література

1. Батанов О.В. Сучасні міжнародні стандарти у галузі місцевого самоврядування та права людини. Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму. 2016. № 3-4. С. 60-63.

2. Верменич Я. Концепт регіоналізму в сучасній термінопрактиці. Регіональна історія України: збірник наукових статей. 2014. Вип. 8. С. 19–54.
3. Верхоглядова Н. Регіон як самокерована соціально-економічна система. Інноваційна економіка. 2013. № 5. С. 113–117.
4. Воронов М.М. Конституційні зміни у сфері децентралізації в Україні: чи потрібен досвід Франції? Вісник Харківського національного ун-ту імені В. Н. Каразіна. Серія «Право». 2020. Вип. 29. С. 76-83.
5. Герасимів З. Основні підходи до розуміння поняття «регіон». Агросвіт. 2012. № 5. С. 24–26. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/agrosvit_2012_5_7.
6. Дніпров О. Принципи належного урядування в сучасній системі адміністративного права України. Підприємництво, господарство і право. 2021. № 1. С. 114-118.
7. Камінська Н. В. Децентралізація влади і досвід її проведення у зарубіжних державах. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2014. № 4. С. 35-40.
8. Канавець М.В. Сучасні підходи та зарубіжний досвід децентралізації публічної влади на місцевому і регіональному рівнях. Вісник Київського нац. ун-ту імені Тараса Шевченка. Філософія. Політологія. 2015. № 1(119). С. 103–109
9. Копил Б.К. Досвід реформування місцевого самоврядування в країнах Європейського Союзу. Теорія та практика державного управління. 2010. Вип. 4. С. 154-160
10. Кравченко В. В. Принципи Європейської хартії місцевого самоврядування та їх імплементація в законодавстві України в контексті реформи місцевого самоврядування. Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму. 2016. № 3-4. С. 56-59.
11. Ліба Н. С., Ющик Л. В. Поліваріантність поняття «регіон». Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2017. Вип. 14. Ч. 2. С. 10-13.

12. Маковський С.О. «Регіон», «регіоналізм», «регіоналізація» в європейському контексті: у пошуку оптимальної наукової дефініції. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2014. Вип. 118. Ч. I. С. 35-50.
13. Малиновський В. Концептуалізація поняття «регіон». Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України. 2012. Вип. 4. С. 163–170.
14. Малолітнева В. Регіоналізація і регіоналізм: співвідношення понять. Jurnalul Juridic National: Teorie Si Practica (Национальный юридический журнал: теория и практика). 2016. № 4. С. 116-118.
15. Матвієнко Р.О. Регіональна парадигма суспільного розвитку: сутність, зміст, роль і значення. Актуальні проблеми економіки. 2013. № 7 (145). С. 130-137.
16. Мирна Н. В. Сучасні тенденції регіоналізації та її роль в європейських інтеграційних процесах. Державне будівництво. 2013. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/DeVu_2013_1_34.pdf.
17. Мікула Н. Єврорегіональна співпраця і Україна. Спільний європейський економічний простір: гармонізація мегарегіональних суперечностей: монографія / за заг. ред. Д. Г. Лук'яненка, В. І. Чужикова. Київ: КНЕУ, 2007. С. 284–301.
18. Нагорна М.М. Аналіз конституційно-правових основ місцевого самоврядування та їх відповідність європейським правовим стандартам місцевої демократії. Грані. 2016. № 8 (136). С. 108-117.
19. Панасюк С. Європейська хартія місцевого самоврядування: питання національної імплементації в Україні. Український часопис міжнародного права. 2014. № 3. С. 157-164.
20. Панова В. Парадигма «нового регіоналізму» в Європейському Союзі. Віче. 2008. № 14. URL: <http://veche.kiev.ua/journal/1022/>
21. Панченко Т. Регіональна структура країн Європи: спроба типологізації. Політичний менеджмент. 2011. № 3. С. 157-169.

22. Пастернак В. В. Децентралізація місцевого самоврядування в умовах інтеграції України до європейського правового простору. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2019. № 3. С. 28-31.

23. Пухтинський М. О. Трансформація системи місцевого самоврядування в контексті реалізації міжнародно-правових стандартів місцевої демократії. Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму. 2016. № 3-4. С. 63-67.

24. Савельєв Є. «Новий регіоналізм» і розвиток теоретичних аспектів кластероутворення. Вісник економічної науки. 2013. № 2. С. 142-144.

25. Свірін М. Г., Приходченко Л. Л. Механізми наближення системи публічного управління України до європейських стандартів: регіональний та субрегіональний рівень: наук. розробка. Київ: НАДУ, 2008. 48 с.

26. Світлична Д. Регіон – цілісна природно-соціально-економічна система. Вісник Одеського національного університету. Серія: Географічні та геологічні науки. 2016. Т. 21. Вип. 1. С. 142–151.

27. Серьогіна С. Г. Удосконалення місцевого самоврядування в Україні в умовах демократизації та консолідації суспільства. Право України. 2014. № 4. С. 107–115

28. Толкованов В. В. Стандарти та принципи доброго врядування на місцевому і регіональному рівнях як загальноєвропейська цінність. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2012. № 12. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=565>.

29. Ушакова Ж. С. Основні підходи до дослідження регіоналізму як об'єктивного процесу сучасної світової політики. Гілея (наук. вісник): Зб. наук. праць / гол. ред. В. М. Вашкевич. 2009. Вип. 19. С. 321-334.

30. Цукан О. М. Правові основи транскордонного співробітництва в актах Ради Європи. Юридичний бюлетень. 2018. Вип. 7. Ч. 1. С. 161-168.

31. Чернеженко О. М. Основи європейської конституційної моделі місцевого самоврядування в Європейській хартії місцевого самоврядування. Право і суспільство. 2019. № 3. Ч. 2. С. 109-116.

32. Чиркін А. С. Аналіз системи місцевого самоврядування Угорщини в світлі положень Європейської Хартії місцевого самоврядування. Форум права. 2015. № 1. С. 350–355.
33. Чиркін А. С. Організація місцевого самоврядування Чехії у світлі положень Європейської хартії місцевого самоврядування. Право та інновації. 2015. № 3 (11). С. 154-161.
34. Шевчук Б. Європейські принципи належного врядування та реформа системи органів виконавчої влади в Україні. Демократичне врядування. 2012. Вип. 9. URL: http://www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnik9/fail/Shevchuk_B.pdf.
35. Шевчук Б. Концептуальні основи європейського врядування. Ефективність державного управління. 2012. Вип. 30. С. 75-81.
36. Яковюк І. В. Європейський регіоналізм у контексті розбудови Європейського Союзу. Державне будівництво та місцеве самоврядування. 2004. Вип. 8. С. 57-68.
37. Akkermans P. The European Charter of Local Self-Government. Institut du federalism de l'Universite de Fribourg. The Territorial Distribution of Power in Europe. Fribourg, 1990. P. 277–278.
38. Bernard N. Multi-level governance in the European Union. London: Hague, Kluwer Law International, 2002. 292 p.
39. Börzel T. A. Comparative Regionalism: A New Research Agenda. KFG Working Paper. 2011. № 28.
40. Gisselquist R. M. Good Governance as a Concept, and Why This Matters for Development Policy. Working Paper No. 2012/30. URL: https://www.researchgate.net/publication/239810900_Good_Governance_as_a_Concept_and_Why_This_Matters_for_Development_Policy.
41. Guderjan M. Local Government and European Integration – Beyond Europeanisation? Political Perspectives. 2012. Vol. 6(1). P. 105-128.
42. Harrison J. Re-reading the new regionalism: A sympathetic critique. Space and Polity. 2006. Vol. 10. Issue 1. P. 21-46.

43. Hettne B. Beyond the «New Regionalism». *New Political Economy*. 2005. № 10/4. P. 543-571.
44. Hooghe L., Marks G. “Europe with the Regions”: Channels of Regional Representation in the European Union. *The Journal of Federalism*. 1996. Vol. 26(1). P. 73-91.
45. Hussen D., Jermittiparsert K., Ahmad P. The importance of the Rule of Law in Governance. *Journal of University of Raparin*. 2019. Vol. 69(1). P. 73-90.
46. Jeffrey C. Sub-National Mobilization and European Integration: Does It Make Any Difference? *Journal of Common Market Studies*. 2000. Vol. 38(1). P. 1-23.
47. John P. The Europeanisation of Sub-national Governance. *Urban Studies*. 2000. Vol. 37/5–6. P. 877–894.
48. Karayığit M.T. The EU and Local Governments. *Strategic Public Management Journal*. 2016. Issue No: 4, November. P.1-20.
49. Keating M. Regions and the Convention on the Future of Europe. *South European Politics and Society*. 2004. № 9(1). P. 192-207.
50. Petryshyn O., Serohin V., Serohina S. Glocalization and the Decentralization of Public Power in Ukraine. *International Comparative Jurisprudence*. 2020. Vol. 6(2). P. 190-200.
51. Piattoni S. Multi-level governance: a historical and conceptual analysis. *Journal of European Public Policy*. 2009. Vol. 31(2). P. 163–180.
52. Rosenau J. Contrasting visions of multi-level governance. *Multi-level Governance / I. Bache and M. Flinders (eds)*. Oxford: Oxford University Press, 2004. P. 31–48.
53. Sbragia A. Multi-level governance and comparative regionalism. *Handbook on Multi-level Governance / H. Enderlein, S. Walti, M. Zurn (eds)*. Cheltenham: Edward Elgar, 2010. P. 267-278.
54. Schmitt-Egner P. The concept of «region»: Theoretical and methodological notes on its reconstruction. *European Integration*. 2002. Vol. 24. № 3. P. 179-200.
55. Schout A. Organizational learning in the EU’s multi-level governance system. *Journal of European Public Policy*. 2009. Vol. 16(8). P. 124–144.

56. Stephenson P. Twenty years of multi-level governance: 'Where Does It Come From? What Is It? Where Is It Going?'. *Journal of European Public Policy*. 2013, Vol. 20 (6). P. 817-837.

57. Zurn M. Global governance as multi-level governance. *Oxford Handbook of Governance* / D. Levi-Faur (ed.). Oxford: Oxford University Press, 2012. P. 730–774.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ В ІНТЕРНЕТІ

1. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – <http://portal.rada.gov.ua/>

2. Офіційне інтернет-представництво Президента України. – <http://www.president.gov.ua/>

3. Офіційний веб-сайт ЄС. – <https://european-union.europa.eu/>

4. Офіційний веб-сайт Європейського Комітету Регіонів. – <https://cor.europa.eu/en/>

5. Офіційний веб-сайт законодавства ЄС. – <https://eur-lex.europa.eu/>